

Проблеми міжнародного співробітництва у проведенні судових експертиз для Міжнародного кримінального суду

Ірина Ткаченко

кандидат юридичних наук, доцент, професор, завідувач кафедри права
та соціально-економічних відносин, Центральноукраїнський інститут
розвитку людини, м. Кропивницький, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3351-8063>, e-mail: ipa_tkachenko_2006@ukr.net

Проаналізовано проблеми міжнародного співробітництва у сфері проведення судових експертиз для Міжнародного кримінального суду. Зроблено акцент на правових, політичних та методологічних бар'єрах, що ускладнюють формування доказової бази.

Ключові слова: Міжнародний кримінальний суд; судова експертиза; міжнародне співробітництво; докази; правові проблеми.

Problems of International Cooperation in Conducting Forensic Examinations for the International Criminal Court

Iryna Tkachenko

The article examines challenges of international cooperation in conducting forensic examinations for the International Criminal Court, focusing on legal, political and methodological barriers hindering evidence collection.

Keywords: International Criminal Court; forensic expertise; international cooperation; evidence; legal issues.

Європейський напрям розвитку України в межах інтеграційних процесів передбачає приведення судово-експертної діяльності у відповідність до загальноприйнятих міжнародних стандартів. Виконання цього завдання можливе за умови системного застосування світового досвіду та розширення форматів міжнародного партнерства через створення ефективних механізмів співпраці між національними експертними установами й зарубіжними організаціями та фахівцями [1, с. 140].

Комплексний аналіз функцій міжнародних наукових судово-експертних асоціацій і об'єднань постає як передумова визначення напрямів удосконалення національного зако-

нодавства та оптимізації адміністративних процедур у сфері судово-експертної діяльності.

Функціонування Міжнародного кримінального суду в Гаазі як ключового інституту міжнародного правосуддя нерозривно пов'язане з організацією об'єктивного та науково обґрунтованого доказового процесу. Важливу роль у ньому відіграють судові експертизи, що забезпечують належний рівень доказової бази під час розгляду найтяжчих міжнародних злочинів — геноциду, злочинів проти людяності та військових злочинів. Одночасно організація експертних досліджень на міжнародному рівні виступає надскладним завданням, яке поєднує правові, політичні та

організаційні бар'єри, що ускладнюють установлення істини у справах, які розглядаються судом.

Із запровадженням воєнного стану в Україні в лютому 2022 року виникла нагальна потреба у проведенні великого обсягу судово-експертних досліджень у межах кримінальних проваджень щодо ідентифікації невпізнаних тіл та людських останків. Масштаб трагедії обумовив необхідність залучення іноземних експертів для виконання складних експертиз, пов'язаних із аналізом ДНК-профілів загиблих та їхніх родичів. У березні 2022 року була створена спільна слідча група для розслідування злочинів, учинених російською федерацією на території України. До її складу поряд з українськими фахівцями увійшли спеціалісти з Литви, Польщі, Естонії, Латвії, Словаччини та Румунії, які акумулювали значний обсяг свідчень, отриманих від українських біженців. У результаті сформовано найбільшу спільну слідчу групу в межах діяльності Євроюсту [2, с. 173].

Розділ IV «Міжнародне співробітництво в галузі судової експертизи» Закону України «Про судову експертизу» регламентує діяльність державних експертних установ України у сфері міжнародного співробітництва. Ст. 22 та 23 цього Закону визначають порядок проведення судових експертиз за дорученням уповноважених органів або осіб іноземних держав, а також залучення іноземних фахівців для спільного виконання експертиз. Закон передбачає можливість проведення експертиз за дорученням держав із наявною угодою про взаємну

правову допомогу; у разі її відсутності слід керуватися принципом взаємності [3].

Проблематика міжнародного співробітництва у сфері проведення експертиз насамперед визначається розбіжностями національних правових систем, які часто по-різному регламентують статус експерта, порядок призначення експертиз, вимоги до кваліфікації спеціалістів та методики досліджень. Виникає ситуація, коли держави-учасниці Римського статуту не завжди здатні забезпечити належну гармонізацію процесуальних норм з вимогами суду. Унаслідок цього доказові матеріали, зібрані на території конкретної країни, нерідко піддаються сумнівам через відсутність уніфікованих стандартів експертної діяльності.

Особливої складності набуває питання незалежності експертів. У міжнародному процесі вони мають зберігати нейтральність, проте в багатьох випадках спеціалісти залежать від національних органів влади, які забезпечують доступ до об'єктів дослідження та матеріалів справи. Політичні чинники можуть впливати на можливість залучення певних експертних установ, що ставить під сумнів неупередженість отриманих висновків. В умовах міжнародних конфліктів держави, які прямо чи опосередковано причетні до розслідуваних злочинів, намагаються обмежити доступ до доказів або створюють перепони для міжнародних експертів, що значно ускладнює процес співпраці.

Ще однією проблемою виступає технічна та методологічна різноманітність. Судові експертизи потребують

високоточного обладнання, новітніх технологій і доступу до сучасних баз даних. Не всі держави спроможні надати таке забезпечення, а передача матеріалів для аналізування в міжнародні лабораторії стикається з труднощами, пов'язаними з конфіденційністю, захистом персональних даних та збереженням цілісності речових доказів. У результаті навіть технічно якісно виконані дослідження ризикують утратити юридичну силу через сумніви у збереженні ланцюга доказів.

Не менш суттєвим чинником виявляється мовний та культурний бар'єр. Різні терміни, що їх уживають у судово-експертній практиці національних систем, не завжди коректно перекладаються мовами офіційного діловодства Міжнародного кримінального суду. Формується потенційний ризик неточності тлумачення результатів експертиз, що так само впливає на обґрунтованість остаточного судового рішення.

Гармонізація термінологічного апарату залишається надзвичайно актуальною, проте її досягнення потребує багаторічної роботи та залучення як юристів, так і експертів з різних галузей знань.

Окрему площину проблем складає питання фінансування міжнародних експертиз. Проведення комплексних досліджень у справах про міжнародні злочини потребує значних матеріальних ресурсів, адже необхідно залучати фахівців з різних країн, транспортувати матеріали, забезпечувати високий рівень безпеки для експертів у регіонах воєнних дій. Не-

стача коштів у бюджеті суду або відсутність належної підтримки з боку держав-учасниць призводить до затримок і навіть неможливості своєчасного проведення експертиз, що негативно відбивається на строках розгляду справ.

Варто наголосити й на відсутності єдиного підходу до взаємного визнання експертних висновків. Для багатьох національних правових систем рішення, отримане за результатами міжнародної експертизи, не є обов'язковим і підлягає повторній перевірці. Це породжує подвійність стандартів та затягує процес формування доказової бази. Брак взаємної довіри між державами та побоювання зловживань у сфері застосування спеціальних знань формує серйозний виклик для подальшого розвитку інституту міжнародних експертиз.

Розв'язання зазначених проблем потребує комплексного підходу. Необхідно створити міжнародні стандарти експертної діяльності, які б закріплювали вимоги до кваліфікації спеціалістів, методів дослідження та оформлення висновків. Важливим кроком стало б формування незалежної мережі акредитованих експертних установ, що діяли б під егідою Міжнародного кримінального суду та гарантували неупередженість досліджень. Паралельно має здійснюватися уніфікація термінології, розроблення системи захисту цифрових даних, а також створення механізмів для забезпечення фінансової стабільності експертної діяльності.

Отже, міжнародне співробітництво у сфері судових експертиз для

Міжнародного кримінального суду постає як багатовимірний процес, що стикається з низкою правових, політичних, технічних та організаційних бар'єрів. Подолання цих перешкод можливе лише за умови поєднання зусиль держав-учасниць, міжнародних організацій і спільнот професійних експертів. Лише системна робота над уніфікацією процедур, підвищенням рівня довіри та забезпеченням незалежності фахівців може гарантувати належний рівень обґрунтованості доказів, які стають основою для винесення справедливих рішень у справах, що мають значення для всього міжнародного співтовариства.

Перелік джерел посилання

1. Євдокіменко С. В. Напрями міжнародного співробітництва у галузі судово-експертної діяльності. *Європейські перспективи*. 2024. № 1. С. 140—149. DOI: 10.32782/ер.2024.1.20 (дата звернення: 12.09.2025).
2. Юрчишин В., Коропецька С. Залучення іноземних судових експертів у кримінальне провадження в порядку міжнародного співробітництва. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. № 85. С. 173—179. DOI: 10.24144/2307-3322.2024.85.4.25 (дата звернення: 12.09.2025).
3. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 12.09.2025).